

4. BÖLÜM

İKİ DİLLİLERE TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KURAM, YÖNTEM ve TEKNİKLER

Veysel ELKATMIŞ¹

GİRİŞ

Günümüzde Türkiye dışında yaşayan Türk çocuklarına, Türkçe ve Türk Kültürü dersinin verildiği birçok ülke bulunmaktadır. Söz konusu ülkelerde bu dersin saatleri ve uygulamaları farklılık göstermektedir. Bu ders bazı ülkelerde zorunlu seçmeli ders statüsünde iken bazı ülkelerde ise serbest seçmeli ders statüsündedir. Aynı şekilde bazı ülkelerde haftalık ders saati iki iken bazı ülkelerde ise üç ya da dört saattir (MEB, 2019a). Dersin statüsü ve saati her ne kadar değişiklik gösterse de bu dersin temel amacı Türkçenin inceliklerini ve dil özelliklerini edinmek, okuma, yazma, konuşma, dinleme/izleme becerilerini ve dilbilgisini geliştirmektir. Yurt dışında yaşayan ve bu dersi seçmeli ya da zorunlu olarak alan öğrenciler iki dilli öğrenciler olarak kabul edilmektedir. İki dillilik kavramının literatürde birçok tanımı bulunmaktadır. Demir (2010), çeşitli sebeplerden dolayı ülkesinden uzak bir yerde yaşayan çocukların ikinci bir dili edinmek zorunda kalma durumunu iki dillik olarak tanımlamaktadır. Demircan (2013), bireyin hayatının herhangi bir döneminde, anadilinden ayrı olarak ikinci bir dili belli bir ölçüde kullanması şeklinde tanımlamıştır. Aksan (2020)'a göre iki dillilik, bireyin sebeplere bağlı olarak ikinci bir dili ana diline yakın düzeyde öğrenmesi durumudur. Wald (1974)'a göre ise iki dillilik, iki dili dönüşümlü olarak kullanabilmektir. İki dillik kavramının tanımında olduğu gibi iki dilliliğin türlerine ilişkin olarak da birçok sınıflandırma yapıldığı görülmektedir (Bölükbaşı Kaya, Hançer & Golynskaia, 2019). Oruç (2016) iki dilliliğin çeşitlerini sadeleştirmek adına, dili edinme ve öğrenme zamanı, dili edinme ve öğrenme şekli, dil kullanımı ve hâkimiyeti şeklinde bir sınıflandırma yoluna gitmiştir. Oruç (2016)'un yapmış olduğu bu sınıflandır-

¹ Dr., T.C. Milli Eğitim Bakanlığı

İki dillilik ile ilgili olarak birçok kuram bulunmaktadır. Bunlara bağlı olarak birçok yöntem ve teknik gelişmiştir. Bunlardan bazılarının isimleri şunlardır: Duygusal Filtre Kuramı, Etkileşim Kuramı, Karma Dil (Pidgin) Kuramı, Anlaşılabilir Çıktı Kuramı, Sosyokültürel Kuram, İşlenebilirlik Kuramı, Karşıtsal (Ayrımsal) Dilbilim Kuramı, Bilgiyi İşleme Kuramı, Beceri Edinimi Kuramı, Dizgeci Dilbilim Kuramı, Dil Bilgisi-Çeviri Yöntemi, Doğal Yöntem, Doğrudan Yöntem, Belirtiz Yöntemi, Aktif Yöntem, İşitsel-Dilsel Yöntem, Görsel-İşitsel Yöntem, Bilişsel Yöntem, Sessiz Yol Yöntemi, Telkin Yöntemi, Grupla Dil Öğretim Yöntemi, İletişimsel Yöntem, Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi, Durumsal/Bağlamsal Yöntem, Kültür Yaklaşımı, Özümleme Yöntemi, Eşteşler Yöntemi, İki Dilli Yöntem, Örgü Alistırması Yöntemi, Diziler Yöntemi, Soru-Cevap Tekniği, Benzetim Tekniği, Beyin Fırtınası Tekniği, Yaratıcı Drama Tekniği, Eğitsel Oyunlar, Gösteri Tekniği, Rol Oynama Tekniği, Konuşma Halkası Tekniği, Tartışma Teknikleri.

Değerlendirme Soruları

1. Yabancı dil öğretim yöntemleri ve yabancılara Türkçe öğretim yöntemlerinin iki dillilere Türkçe öğretim yöntemleriyle aynı ya da benzer olmasının gerekçelerini tartışınız.
2. Dil öğrenme ve edinme kuramlarının çeşitlilik göstermesinin nedenlerini tartışınız.
3. Öğretim stratejilerinin çeşitlerini yazınız.
4. Strateji, yöntem ve teknik arasındaki ilişkiyi tartışınız.
5. Öğretim teknik ve taktikleri arasındaki ilişkiyi örnek vererek açıklayınız.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Altunbay, M. (2012). Dil öğreniminde ve öğretiminde tiyatronun kullanımı ve tiyatronun temel dil becerilerine katkısı. *Turkish Studies*, 7(4), 747-760.
- Ardıç, T. (2019). *Lise 9. sınıflarda iletişimsel dil öğretiminin sınıf içi uygulamalarda kullanımı üzerine bir durum çalışması*. (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 583826).
- Bahçeci, F. (2018). Grupla öğretim teknikleri, M. N. Gömleksiz (Ed.) *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (2. Baskı) içinde, (ss. 143-184).
- Bölükbaşı Kaya, F., Hançer, F. B. & Golynskaia, A. (2019). İki dillilik: Tanımı ve türleri üzerine kuramsal tartışmalar. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 7 (2), 98-113.
- Brown, D. (2001). *Teaching by principles: an interactive approach to language pedagogy*. San Francisco, Longman.
- Demir, T. (2010). Yurt dışındaki Türk çocukları için Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretim programı kapsamındaki Türkçe dersi kazanımlarının değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 913-937.
- Demiral, S. & Kaya, M. (2015). Yabancı dil öğretim yöntemleri: Fransızca öğretimi çerçevesinde bir

- inceleme. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/*, 331-342.
- Demirel, Ö. (2020). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara, Pegem Yayınları.
- Demircan, Ö. (2013). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul, Der Yayınları.
- Dodson, C. J. (1967). *Language teaching and the bilingual method*. New York, Pitman Publishing Co.
- Engin, A. O. (2018). Öğretim yöntemleri. M. N. Gömlüksiz (Ed.) *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (2. Baskı) içinde, (ss. 101-142).
- Erdem, M. D., Gün, M. & Sever, P. (2015). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yöntem seçimi ve alternatif yöntemler. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/11*, 549-566.
- Ergenç, İ. (1983). Yabancı dil öğretimi ve olumsuz aktarım. *Türk Dili Dergisi*, 379-380, 195-206.
- Ergün, M. & Özdaş, A. (1997). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. İstanbul, Kaya Matbaacılık.
- Ergün, M. & Özsüer S. (2006) Vygotsky'nin yeniden değerlendirilmesi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(2), 269-292.
- Gömlüksiz, M. N. (2018). Öğretim ilkeleri ve yöntem seçimi, M. N. Gömlüksiz (Ed.) *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (2. Baskı) içinde, (ss. 73-100).
- Güneş, F. (2011). Dil öğretim yaklaşımları ve Türkçe öğretimindeki uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt:8, Sayı:15, 123-148.
- Güneş, F. (2016). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*, Ankara, Pegem Akademi.
- Güvendir, E. & Yıldız I. G. (2014). *Dil edinimi*. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Güzel, A. & Barın, E. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. Ankara, Akçağ Yayınları.
- Güzel, A. (2014). *İki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretimi (Almanya örneği)*. Ankara, Akçağ Yayınları.
- Hengirmen, M. (2006). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve Tömer Yöntemi*. Ankara, Engin Yayın Evi.
- Karabulut, A. (2021). Dil eğitiminde postmodern eğilimler, İ. Erdem ve S. Erol (Ed.) *Türkçe Eğitiminde Yeni Yönelimler* içinde (ss. 1-15).
- Kazazoglu, S. (2014). Yabancı dil öğretiminde teknoloji tabanlı etkileşim: Second Life örneği. *Dil Dergisi*, 161, 39-51
- Kırkılıç, A & Girgin, Y. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde temel ilke ve kavramlar. A. Şahin (Ed.) *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* (2. Baskı) içinde (ss. 93-110)
- Kocaman, A. & Osam, N. (2000). *Uygulamalı dilbilim ve yabancı dil öğretimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Hitit.
- Koç, İ. (2009). *Yabancı dil öğretiminde drama*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 235775).
- Krashen, S. D. (1983). *Natural approach*. New York: Pergamon.
- MEB, (2019a). *İki dillilik ve Türkçe öğretimine genel bakış*. Ankara: MEB
- MEB, (2019b). *Türkçe öğretiminde kullanılan temel yaklaşım yöntem ve teknikler*. Ankara: MEB
- Memiş, M. R. & Erdem, M. D. (2013). Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler, kullanım özellikleri ve eleştiriler. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/9*, 297-318.
- Müldür, F. (2016). *Noam Chomsky'de 'Evrensel Dilbilgisi' kavramı: Gelişimi, kapsamı ve başlıca dil yaklaşımları içindeki yeri*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 450044).
- O'Malley, J.M., & A.U. Chamot, (1990). *Learning Strategies in Second Language Acquisition*, Cambridge. Cambridge University Press
- Oruç, Ş. (2016). Ana dili, ikinci dil, iki dillilik, yabancı dil. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 45, Spring III, , 279-290.
- Otur, E. (2017). *Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin Türkçe öğretimine uyarlanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 477158).

- Oxford, R. L. (1990). *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. Boston, Heinle & Heinle.
- Özdoğru, M. & Dilman, H. (2014). *Anadil edinimi ve yabancı dil öğrenim kuralları*. Ankara, Anı Yayınları.
- Özer, B. & Korkmaz, C. (2016). Yabancı dil öğretiminde öğrenci başarısını etkileyen unsurlar. *Ekev Akademi Dergisi*, 20(67), 59-84.
- Peçenek, D. (2008). Yabancı dil öğretiminde dilbilgisi. *Dil Dergisi*, (141), 67-84.
- Peçenek, D. (2014). İkinci dil edinimi (araştırması) ve yönlendirilen ikinci dil edinimi alanlarına genel bir bakış. *Dil Dergisi*, Sayı:164, 5-25.
- Pienemann M. (1989). Is language teachable? Psycholinguistic experiments and hypotheses. *Applied linguistics* 10(1), 52-79.
- Prandergast, T. (1872). *The mastery of languages of languages or the art of speaking foreign tongues idiomatically*. London, Longmans Green and Co.
- Smith, J. L. (1893). The gounin method. *American Annals of the Deaf*. 38 (3), 177-185.
- Sülükçü, Y. (2012). *Yabancı dil öğretim yöntemlerinin dilin dört temel beceri alanına göre sınıflandırılması*. Nasrattınoğlu İ. Ü. ve diğerleri (Düz. Kur.) III. Uluslararası Ukrayna'da Türkçe Konuşan Halklar Sempozyumu 18-21 Eylül 2012 Kiev, Ukrayna. Bildiriler içinde (ss. 290-299)
- Şahin, M. (2019). *Görev temelli dil öğretim yönteminin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin konuşma becerilerinin geliştirilmesinde kullanımı*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 573478).
- Şahin, Y. (2018). *Yabancı dilde ölçme ve değerlendirme*. Ankara, Pegem Akademi.
- Tabak, G. & Göçer, A. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde benzetim tekniği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (10), 7-102.
- Tok, T. N. (2011). Etkili öğretim için yöntem ve teknikler, A. Doğanay (Ed.) Öğretim İlke ve Yöntemleri (6. Baskı) içinde, (ss. 161-237).
- Tümen, Akyıldız, S. (2015). *Bilişsel koçluk destekli yansıtıcı öğretim yaklaşımının İngilizce öğretiminde öğrencilerin akademik başarısına, kalıcılığa, yansıtıcı düşünme ve üstbilgi becerilerine etkisi*. (Doktora Tezi).Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 391566).
- Wald, B. (1974). Bilingualism. *Annual Review of Anthropology*, 3, 301-321.
- Yeşilyurt, E. (2019). Kuramsal Temelleri Açısından Öğretim Stratejilerinin Temel Özellikleri: Bir Derleme Çalışması. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 57-78.
- Yıldırım, F. & Tüfekçioğlu, B. (2016). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi (Kuramlar-Yöntemler-Beciriler-Uygulamalar)*. Ankara, Pegem Yayınları.